

Polderen gaat ook over lijken

Trouw, 22 maart 2008

Gijs IJlanders nieuwe roman doet je éven terugverlangen naar polderend Nederland: naar aardige politici en een lief Nederland. Maar zou het ooit zo mooi zijn geweest?

Gijs IJlander: Geen zee maar water.
Cossee, Amsterdam. ISBN 9059361966;
286 blz. € 19,90

'**G**een zee maar water' is een politieke roman om het benauwd van te krijgen. Wat een oppervlakkig boek lijkt, ontpopt zich als parodie. Annet de Goede is nog maar net staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat als ze hartstochtelijk de aanleg van een lightrailverbinding rond het Groene Hart verdedigt. Die zal het natuurgebied beschermen tegen verdere aantasting door wegen of nieuwbouw, stelt ze. Geen compromissen meer, het Groene Hart moet voortaan ongemoeid blijven. Tot zover vertoont de roman nog geen spoor van ironie.

Actievoerders bergen hun spandoeken op. De jonge staatssecretaris windt het hele land om haar vinger en wordt korte tijd later de sympathieke lijsttrekker van een nieuwe politieke partij, een soort D66. Eén groepje milieuactivisten, dat zich Bloedend Hart noemt, blijft zich verzetten. Wanneer de activisten horen dat Annet een paar mooie polders aan de zee terug wil geven, kunnen ze hun woede niet langer beteugelen en besluiten ze tot harde acties. Daarbij maken ze misbruik van de slome, domme polderjongen Bennie, die in de verwikkelingen verstrikt raakt en voor het geweld zal opdraaien.

Zo samengevat klinkt het verhaal wrang, maar aanvankelijk heeft het juist iets schattigs. Dat komt mede door het fictieve Nederland dat IJlander schetst, dat wel een liberale en sociale partij kent, maar geen VVD en PvdA. Van Pim Fortuyn heeft nog niemand gehoord en politieke problemen hebben nog geen vlijmscherpe randjes. Als de milieuactivisten een dijk opblazen, verzucht een commentator: „Zelfs een

terroristische aanslag heeft hier iets slaapverwekkends.”

Niet voor niets heet de hoofdpersoon 'De Goede': de personages zijn over het algemeen goedhartig. Annet borrelt niet over van ambitie: juist dankzij haar uitstraling en haar 'rode konen' – ze ziet eruit als een gezonde Hollandse meid – krijgt ze het partijleiderschap van de nieuwe beweging in de schoot geworpen; daar heeft ze geen rabiate antimoslimpropaganda voor nodig. Bennie blijft ook goeiig, hoewel zijn criminele vader hem slaat. Zelfs milieuactivisten blijken niet gespeend van gevoel: een van hen krijgt gewetenswroeging nadat ze Annets dode opa uit zijn graf hebben ontvoerd om haar te chanteren. En dan permitteert de schrijver zich ook nog kneuterige grapjes. Annets nieuwe beweging noemt zich aanvankelijk De Dijk, net als de bekende nederrockband, en de activisten ontlenen hun naam aan De Dijks grote hit 'Bloedend Hart' („Heb ik dat nou, een bloedend hart, alleen om jou...”).

Zo sust IJlander je in slaap, je bent geneigd het allemaal niet zo serieus te nemen. Maar intussen is politiek wel degelijk een bloedserieuze zaak en dat dringt langzaam tot de lezer door. Een ingenieur krijgt op Annets werkkamer van woede een fatale hartaanval wanneer zij stelt dat Nederland ook de Randstad landinwaarts kan verplaatsen, in plaats van de dijken te verhogen. Daarmee suggereert IJlander dat Annet over lijken gaat: er sterft iemand aan haar politieke opvatting, ook al is dat onbedoeld. Polderen is aan haar niet besteed, letterlijk noch figuurlijk. En is het ook niet schrijnend dat Bennie in de gevangenis belandt, terwijl hij bij wijze van spreken nauwelijks snapt wat een bom kan aanrichten?

Zo wrijven er in dit boek twee sferen langs elkaar. Enerzijds spiegelt IJlander de lezer een soort 'ideale' politieke wereld voor: wel grote praktische problemen, maar geen structurele tekortkomingen en geen harde ideologische strijd. Anderzijds wekt hij onbehagen door het beeld te ondergraven dat hij zelf heeft gecreëerd. Hij heeft Nederland weer even onder een kaasstolp gezet en doet meteen het verlangen oplaaien naar een doorbraak, een uitbarsting.

Dat geeft dan weer nieuw gewicht aan passages uit het begin van het boek, waarin jonge politici praten over een 'uitweg uit de impasse in de verhouding tussen politiek en samenleving' en niet verder komen dan zulk hypnotiserend jargon. Standpunten komen er niet of nauwelijks aan te pas. IJlander zorgt ervoor dat je hun clichés aanvankelijk voor kennisgeving aanneemt, terwijl je je later steeds harder ergert aan zulke woordenspinners. Politiek is een spel op leven en dood; clichés horen daar niet thuis. 'Geen zee maar water' lijkt aanvankelijk een vluchtig boek over een naïeve politica en een arme jongen, maar het neemt de poldercultuur subtiel op de hak.

Bas Belleman